

Wokół pielgrzymkowo - sanktuaryjnej ewangelizacji parafii

Prof. dr hab. Zbigniew Narecki – KUL STAŁOWA WOLA

W I. 1967-1972 studia teologiczne i socjologiczne na Wydziałach: Teologii KUL i Filozofii Chrześcijańskiej KUL. W I. 1972-1975 studia specjalistyczne w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL pracą licencjacką. W I. 1975-2008 pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w Lublinie na stanowisku kustosa zaś w r. 1982 doktorat. W r. 2002 kolokwium habilitacyjnego w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Zainteresowania: problematyka duszpastersko-apostolska Kościoła, formy i metody ewangelizacyjne Kościoła, ewangelizacja parafii. Od 2005 r. pracownik WZNoS KUL w Stalowej Woli. Autor ok. 200 pozycji naukowych, popularno-naukowych, haseł, prasówek, bibliografii przedmiotowych i podmiotowych, recenzji, itp.

Podejmując temat ewangelizacji pielgrzymkowo - sanktuaryjnej nie trudno zauważyć, iż współczesną religijność Polaków znamionuje tendencja odbywania pielgrzymek do miejsc świętych. Zdawałoby się, że pątnictwo w obecnej rzeczywistości polskiej zaniknie i zostanie zastąpione postaciami religijności turystycznej. Jednak okazuje się, że odradzający się już w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia ruch pielgrzymkowy nabrał silnego i stałego charakteru; rozrósł się w formę obejmującą całe terytorium kraju z gęstą siecią szlaków pielgrzymowania, zarówno do znanych jak i nowych miejsc kultu religijnego. Analizując obecne relacje i opinie uczestników współczesnych pielgrzymek, widząc pogłębiającą się tendencję wierzących do odbywania wędrówek do sanktuariów, utrwalające się typy i szlaki, programy oraz formy fenomenu religijności pątniczej do miejsc świętych można stwierdzić, że jest to problem zyskujący

- w bilansie ogólnokościelnym i ewangelizacyjnym Kościoła - zaszczytne miejsce. Jednoznacznie mówi się o ex terytorialnej postaci ewangelizacji parafii, gdzie podstawą jest bogata rzeczywistość stałych bądź okresowych wędrówek wierzących do miejsc świętych oraz - wartości, które parafie dzięki tej ewangelizacji zyskują¹. Aczkolwiek uwaga pastoralistów i praktyków kościelnych odnosi się do sanktuariów centralnych, dostrzega się ostatnimi laty wzrost zainteresowania różnorodnością miejsc mniej znanych, bowiem wzbogaciła się liczba nowych postaci wędrowania, miejsc kultu, form i metod ewangelizacji, której polscy katolicy nie znali. Stąd faktem obiecującym jest, że - obok znanych i skupiających pątników centrów - powstaje wiele nowych miejsc, szlaków i typów tej ewangelizacji. Zwracają na nie uwagę socjologiczno-pastoralne opracowania dotyczące nie tylko mapy pielgrzymkowo - sanktuaryjnej Polski, ale korzyści, które z tego faktu wypły-

¹ Zachętę w ostatnich dziesięcioleciach do odwiedzania miejsc świętych dali sami papieże, głównie Jan Paweł II, który często odwiedzał, koronował figury i obrazy w wielu sanktuariach na całym świecie oraz w Ojczyźnie. Zob. *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów. Wybór wypowiedzi i dokumentów kościelnych*. Oprac. M. Ostrowski, Kraków 2003, s.13-37.

wają w wymiarach: religijno-duchowym, duszpastersko-apostolskim, parafialnym i ogólno-kościelnym. Zwraca uwagę fakt, że w obliczu przejawów nowych trendów rozwojowych we współczesnej religijności widzianych z perspektywy tzw. nowej ewangelizacji, powstały na terenie Polski w ostatnich dziesięcioleciach międzynarodowe szlaki pielgrzymkowe oraz odbyły się w głównych sanktuariach ogólnokościelne wydarzenia².

Temat zasługuje na osobną refleksję i dotyczy tych nowych postaci i trendów, a zwłaszcza świadomości Kościoła związanej z pastoralno - ewangelizacyjnymi wartościami pątnictwa, które są istotne dla samych parafii. Należy zatem potraktować tę postać za specyficzną i zarazem nieodłączną część ewangelizacji parafii pod warunkiem, iż jej właściwa organizacyjno-ideowa oprawa zostanie właściwie wykorzystana oraz włączona w kontekst posłanniczy całego Kościoła, słowem - posłuży nadrzędnemu, ogólnokościelnemu celowi. Mając na myśli powyższe uwagi, obszerniej potraktujemy nasze rozważania na temat współczesnego pątnictwa w odniesieniu do ewangelizacji parafialnej.

1. U ŹRÓDEŁ EWANGELIZACJI PIELGRZYMKOWO - SANKTUARYJNEJ

U podstaw nowego statusu tej ewangelizacji znajduje się kształtujący wciąż obraz teologii pielgrzymek i sanktuariów. Pośród wielości jej tematów należałoby uwydatnić ten, który opiera się

na rzeczowej argumentacji teologicznej oraz - misji religijnej, jaką powinny pielgrzymki obecnie pełnić. Jeśli ta wielowiekowa postać utrwaliła się w swojej różnorodności, zarówno ideowej i ewangelizacyjnej, znaczy to, że obecnie winno być podobnie. Dzisiaj zauważa się, iż pomimo splendoru społeczno-kulturowego, który towarzyszył im przez wieki, nadal zachowują swój status i żywotność. Świadczy to zarazem o ich niepodważalnych podstawach, na których opiera się religijność człowieka i świętość Kościoła. Mając na uwadze teologiczny fundament, który sankcjonuje zakodowana w człowieku potrzeba w ich odbywaniu oraz rozwojowo-misyjna natura Kościoła, nie sposób pominąć jej przebogatej wykładni zawartej w Biblii i Tradycji oraz w dokumentach współczesnego Kościoła, zwłaszcza w nauce Vaticanum II³. Należy dodać, iż wbrew stale postępującym dziś w Polsce i na świecie tendencjom sekularyzacyjnym, obserwuje się rozwój ruchów pielgrzymkowych, na który mają wpływ m.in.: stały postęp środków transportu i komunikacji; pielgrzymki do wielkich sanktuariów ostatnich papieży, szczególnie Jana Pawła II; odrodzenie się pątnictwa w byłych krajach komunistycznych; stałe rozwijanie akcji zwyczajnych i nadzwyczajnych (ex terytorialnych) duszpasterstwa i apostołatu parafialnego; szerzące się dzieło ruchów religijno-kościelnych; inicjatywy prywatne zmotoryzowanych wierzących, itp.⁴.

² Por. R. Jusiak, *Pielgrzymka jako element życia religijnego w Polsce*, „Chrześcijanin w Świecie” 1980, nr 7-8, s.50-67; Z. Narecki, *Duszpasterstwo zwyczajne w Polsce a urzeczywistnianie Kościoła*, Lublin 2001, s.541 i n.

³ Zob. KK 17 /Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, 1965/; KO 4 / Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o objawieniu Bożym Dei verbum*, 1965/.

⁴ Zob. Sz. Jabłoński, *Pielgrzymka: w Polsce*, W: *Encyklopedia Katolicka*. T. XV, Lublin 2011, k.491-500; J. Baniak, *Pielgrzymka*, W: *Leksykon socjologii religii: zjawiska - badania - teorie*. Red. M. Libiszowska-Żółtkowska, J. Mariański, Warszawa 2004, s.289-290.

Już w Starym Testamencie przewija się idea pielgrzymstwa człowieka jako ciągła wędrówka do Domu Ojca. To pielgrzymka jako podróż do miejsc świętych - a to ze względu na szczególne działanie w nich Boga - stanowi w duchowości chrześcijańskiej wyraz religijnej prawdy o człowieku, którego podstawowym pragnieniem jest Jego poszukiwać, kroczyć i odnajdywać poprzez stałe oczyszczanie się z grzechu i przemianę życia. Innymi słowy - jest to wędrowanie w celu spełniania określonych aktów religijnych, będących wyrazem: pobożności, pokuty, szczególnego czasu modlitwy i refleksji nad życiem. Nie tylko w dzisiejszej teologii moralnej i duchowości, lecz w całej myśli chrześcijańskiej, dobitnie podkreśla się los człowieka, jako pielgrzyma „homo viator”, który uwikłany jest w wiele złożonych, historyczno-egzystencjalnych układów. Jako wędrowiec błądzi dziś w niebezpiecznych meandrach technokratycznej rzeczywistości; jest osaczany w pułapkach egzystencji przelikniętych wartościami tzw. cywilizacji śmierci. Stąd nie bez przesady mówi się o współczesnych wierzących, jako o „ludziach w drodze”, którzy muszą pozostać w czujnym pogotowiu do walki ze złem oraz wymagają oczyszczenia i pokuty po to, aby niezachwianie rozwijać duchowość synostwa Bożego. Co podkreśla Kościół, u podstaw światowej egzystencji chrześcijanina zawiera się dogmat o zasłudze i karze, bowiem za życie w wierze, nadziei i miłości otrzyma wierzący nagrodę zbawienia, zaś za sprzymierzenie się z „królestwem zła” karę, tj. wieczne potępienie. Zdobywanie zasługi Bożej to stałe odradzanie się

z grzechu oraz całościowe naśladowanie - zapoczątkowanej na Chrście - doskonałości Zbawiciela. Idea oczyszczenia i doskonalenia pątnika, która zwiera się w pielgrzymstwie z całym jego naturalnym i nadprzyrodzonym „wyposażeniem”, stanowi naukę chrześcijańskiej antropologii dotyczącej ziemskiej wędrówki człowieka do Boga. To w niej dokonuje się na ziemskim szlaku ku Nowej Ziemi, złączenie człowieka z Bogiem, natury ludzkiej z darami Boga. Naukę tą wydatnie uzupełnia teologia sanktuarium, jako Namiotu Spotkania z wyraźnym podkreśleniem, iż głównym inicjatorem dzieła jest Bóg, który wkracza w historię zbiorową i pragnie dać każdemu wędrującemu pątnikowi znak swojej obecności i wierności. To w rzeczywistości pielgrzymki i postoju w miejscu świętym ugruntowana jest - istotna dla nowej ewangelizacji, także parafialnej - misteryjna prawda teologiczna: Chrystus, który jest widzialnym znakiem Trójcy, przyszedł na świat w określonych, przestrzenno-czasowych warunkach; natomiast - jak uczy Biblia - Jego dzieło kontynuowane jest w Duchu przez Kościół, jako Sakrament - Sanktuarium, w którym Bóg przemawia do swego Ludu na szereg sposobów. Historia tego Przymierza jest więc pierwszym archetypem istoty pielgrzymstwa Boga do swojego Narodu; usankcjonowana została w historio-zbawczym Przymierzu teologii pielgrzymstwa i sanktuarium, jakim jest wypełniający Stare Przymierze Naród Nowego Testamentu-Kościół. To w Kościele pielgrzymującym docześnie ku Ziemi Obiecanej, jako w najwyższym i jedynym Sanktuarium, obecny jest Chrystus Zmartwychwstały,

wokół którego jednoczy się Lud i urzęczywistnia miłość Boga. Właśnie w Kościele wierzący, jako przybrani synowie Chrystusa, oczyszczają się i doskonalą w walce z siłami zła po czasy Paruzji. Dodajmy, iż pielgrzymkowo - sanktuarijne wydarzenia uważane są za: nadzwyczajne świadectwa pobożności i wdzięczności za otrzymane Dary; uprzywilejowane miejsca działania Maryi i świętych; znaki harmonii kosmosu i odbicia Bożego piękna w przyrodzie ich usytuowania; wyrazy odnawiania gorliwości wierzących; okazje rozwijania życia sakramentalnego; miejsca ukierunkowania ludzkiej egzystencji na transcendencję. Wszystko to posiada wymiar religijny oraz wpływa na dzieło nowej ewangelizacji. Nadmienmy, że ta ex terytorialna postać ewangelizacji dotyczy szczególnie parafii⁵.

Ponadto współczesna nauka Kościoła ukazuje stan pielgrzymowania Ludu Bożego w nowej krasie. Zwłaszcza Konstytucje soborowe prezentują przebogata argumentację Przekazników Objawienia w odwiecznej optyce pielgrzymstwa Narodu Nabytego ku rzeczom ostatecznym, tęsknoty Kościoła za Ziemią Obiecaną; i aby zaistnieć - musi objawiać wiernych Synów Bożych, którzy są zapowiedzią Królestwa Niebieskiego⁶. Ta historio-zbawcza argumentacja pogłębiona w aspektach: trynitarnym, chrystopologicznym i eklezjalnym - stanowi podstawę pielgrzymstwa, którą można

ciągle rozwijać i wizualizować. Zresztą taką ideę pielgrzymstwa naśladowali papieże, zwłaszcza Jan Paweł II, a ostatnio papież Franciszek. Fenomenologia Przymierza Boga z wiernymi oraz czynienia wszystkiego Jednym po wszech czasy i krańce ziemi, daje wyobrażenie o stanie Kościoła, jako Ludu Nabytego, gdzie pielgrzymki i sanktuaria stają się symbolicznymi, realnie przedstawianymi oazami-stacjami w wędrówce do Boga. Stąd sens pielgrzymek do miejsc świętych, jako Ziemi Boga, to wychodzenie wiernych z domu, tj. z macierzystej parafii i powrotu doń. Wtenczas pątnicy osiągną swój cel w szczególny sposób, bowiem pośród swych rodzin i społeczności, gdzie towarzyszy im sam Bóg. Jest to pewien wyraz kultu człowieka i Kościoła, środek autentycznej wiary, czasu pokuty i nawracania, doskonalenia siebie i bliźnich, a ponadto - doświadczenia uniwersalności, tj. szeroko rozumianej ekumenii Kościoła. Stąd istotą podążania do miejsc świętych jest wyrażanie woli spotkania i znaku obecności Boga, doświadczenie Oazy przeżycia wiary z innymi w miejscu wyjątkowego upodobania przez Boga. Po trudach docierania, poświęcania siebie, dziękczynienia oraz ofiarowania czasu i modlitw, miejsca takie stają się dla pątników symbolem spotkania, wybrania i oddziaływania Bożego, zarówno w sposób zwyczajny oraz poprzez nadzwyczajne cuda i uzdrowienia Boga,

⁵ Zob. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów*, s. 57 i n; por. M. Ostrowski, *Chrystopologiczne i eklezjologiczne aspekty pielgrzymowania*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne”. T. 4 (2003), s.231-243; tenże, *Teologia pielgrzymowania*, „Polonia Sacra” 2003, nr 12 (56), s. 277-293; W. Pałęcki, *Sanktuarium*, W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 17, Lublin 2012, k. 1059.

⁶ Zob. KO 3-4; KDK 22, 38-39 /Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes*, 1965/; zob. też RM 12-20 /Jan Paweł II, *Encyklika Redemptoris missio o stałej aktualności posłania misyjnego*, 1990/.

jako figury eschatologiczne i niebiańskie znaki. Ich skromna często postać, niepozorność obrazów, ikon i innych symboli..., odzwierciedla pośród codzienności życia Lud, który aczkolwiek poddawany zmaterializowanemu i zsekularyzowanemu światu, pielgrzymuje ku pełni świętości. Sanktuaria i pielgrzymki to znaki-drogi, do których prowadzą różne motywy i trudy ludzkiej wędrówki oraz spotykania się z Bogiem. Co posiada kluczowe znaczenie pastoralne oraz moc ewangelizacyjnej przemiany dla „zasiedziałych parafian” - są to istotne dla społeczności katolickich „wyjścia” ku nieznanemu Bogu. Społeczności, które tkwią od wieków w kolebkach swoich przodków i żyją w ich burzliwie przeobrażających się kontekstach współczesnych rzeczywistości, takiego spotkania z Bogiem potrzebują⁷.

2. KWESTIE PASTORALNE EWANGELIZACJI POZA PARAFIĄ

Odnośnie pozycji pastoralnej oraz wynikającej z niej ewangelizacyjnej roli pielgrzymki i sanktuarium, której podstawy nakreśla współczesna nauka Kościoła⁸, zwracają uwagę dwie sprawy: 1/ zagospodarowywanie czasu pielgrzymowania pomiędzy parafią i sanktuarium treściami ideowo-organizacyjnymi, formami i środkami formacyjno-religijnymi; 2/ stosowna współpraca tych ogniw oraz ich współodpowiedzialność na etapach pielgrzymowania wraz z posługą w samym sanktuarium. I tak: ze względu na dobro ewangelizacji zwracają

uwagę jej stałe etapy: - parafia, która stanowi punkt wyjścia; - trasa pielgrzymowania z jej ewentualnymi stacjami; - docelowe, stanowiące kulminację wydarzenia, sanktuarium; - coraz częściej doceniany oraz właściwie rozwijany na terenie parafii macierzystej etap popielgrzymkowy, który zakłada nie tylko podtrzymanie, lecz rozwój wielu religijno-eklezyjalnych korzyści wyniesionych przez pątników z pielgrzymki. Będzie to pogłębianie jej indywidualnych i zbiorowych treści, form i metod zastosowanych tam podczas ewangelizacji Słowa, Sakramentów, Wspólnoty i Służby. Za pośrednictwem pielgrzymów można zainicjować - wprost lub pośrednio - zupełnie nowe, zwyczajne lub nadzwyczajne jej postacie. Stąd celem zasadniczym pielgrzymki stanie się realizacja celów dotychczasowych oraz - rozszerzenie jej o treści ideowo-programowe, jakie pątnicy realizowali podczas wędrowania i pobytu w sanktuarium, a obecnie dopełnią w grupie ze swymi duszpasterzami na terenie własnej parafii. Dobrze się stanie jeśli w kształtującej się wówczas parafialnej współpracy duszpasterstwa, apostołatu wspólnot, uwzględni się niezbędne „zawartości”: *pielgrzymkowe* - tj. jej treści ideowo-programowe i organizacyjne; *personalne* - w przekazanych doświadczeniach oddanych i kompetentnych animatorów i kierowników grup; *sanktuaryjne* - skąd wyniesione powinny posłużyć uświęcająco-ewangelizacyjnym zadaniom parafii; *nadprzyrodzone* - głównie wyrażające religijno-formacyjne cele

⁷ Zob. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Pielgrzymów, *Pielgrzymka w Wielkim Jubileuszu Roku 2000*, W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów*, s.82-96; por. Z. Pałubska, *Pielgrzymowanie*, W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 15, Lublin 2001, k. 501-502.

⁸ Zob. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Pielgrzymów, W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów*, s.175 i n; por. Z. Narecki, *W trosce o duszpasterstwo parafialne „ludzi w drodze”*, „Roczniki Teologiczne” 1997, z.6, s.121-128.

pątnictwa. Co jest cennym „wypożyczeniem” parafii na przyszłość - obok celów tradycyjnych, tj. uświęcająco-zbawczych, obecnie stawia się na integrację wspólnoty, budzenie odpowiedzialności i apostołskiej aktywności. W obecnej reformie pątnictwa koniecznym jest zachowanie harmonii pomiędzy jej założeniami naturalnymi i uświęcającymi, zwłaszcza dowartościowanie - w oparciu o zasadę „wierności Bogu i człowiekowi” - celów i zadań ewangelizacyjnych realizowanych na linii: parafia - sanktuarium. Znaczącą inspirację i wsparcie w tym dziele stanowić mogą zarówno: rozwijane postacie duszpasterstwa „ludzi w drodze” w parafiach „turystycznych”; wyspecjalizowane ośrodki diecezjalne czy też dekanalne. Ideę i sens takiego pielgrzymowania wymownie unaocznili Kościołowi sam Jan Paweł II⁹.

Przy uwzględnianiu zasad i warunków ideowo-organizacyjnych pielgrzymki zwracają uwagę efekty ewangelizacyjne, jakie mogą do życia parafii wnosić. Paradoksem jest fakt, że parafia - jako podstawowa terytorialno-organizacyjna jednostka Kościoła - nie pielgrzymuje, wędrują tylko wierzący stanowiący jej zasadniczą „zawartość”. Istotnym więc będzie, aby uczynić z pielgrzymki ruchome, ex terytorialne ogniwo „żywej wiary”, miejsce modlitwy i pogłębienia pobożności oraz wspólnotowości parafian poprzez: sprawną i optymalną posługę duszpastersko-apostołską; wprowadze-

nie do zasiedziałej społeczności rozwojowych elementów wspólnoty i duchowości; kształtowanie u wierzących świeżego spojrzenia na Kościół i wiarę poprzez wprowadzane w jej obieg specjalne programy i formy ewangelizacji. Celowym zabiegiem staje się ozdrowieńcze wyrwanie wierzących z ich konformistycznego getta czy parafialnego marazmu, ukazywanie charakteru otwartości i roli rozwojowości życia religijno-kościelnego jako atrakcyjnej alternatywy na propozycje życia i rekreacji zsekularyzowanego świata. Efektem dzieła stać się powinna odnowa duchowa, którą wniosą do parafii pątnicy odrodzeni w wymiarze moralno-religijnym oraz wspólnotowym. Podróże kształcą i wychowują, zwłaszcza te dobrze zorganizowane oraz wyposażone w odpowiednie treści, wartości i formy pobożności oraz ewangelizacji. Jako zarzewie i przykład innowacyjnego sposobu myślenia, dialogu, współpracy i współodpowiedzialności, do których inspirują, niechaj będą cenne na chwilę obecną: pokój, jedność, sprawiedliwość i wolność synostwa Bożego. To droga do większej kultury społecznej, propagowanie priorytetów cywilizacji miłości, które Jan Paweł II stale zalecał w dziele nowej ewangelizacji. W tym egzystencjalno-eklezyjnym afirmowaniu się, zrodzi pielgrzymka bezcenne szanse, które zapowiadają chwałę Bożą w pątniczym trudzie i świadectwie na szlaku ziemskiego wędrowania¹⁰.

⁹ Por. J. Turowicz, *Sens pielgrzymowania Jana Pawła II*, W: *Servo Veritatis II. Spotkania naukowe poświęcone myśli Jana Pawła II*. Red. A. Pelczar, W. Stróżewski, Kraków 1996, s. 57-64; *Pielgrzymka*, W: *Słownik Nowego Testamentu*, Poznań 1981, s. 475-476; J. Zięba, *Elementy teologii sanktuarium maryjnego. Próba aktualizacji na tle jubileuszu Roku Odkupienia*, „*Studia Pelplińskie*” 1983, s. 149-160.

¹⁰ Por. T. Borutka, *Cywilizacja miłości*, Kraków 1994, s. 7 i n; K. Fiedeń, *Próba systematyzacji polskiego piśmiennictwa z lat 1957-1980 o maryjnej pobożności ludowej*, „*Seminare*” 1983, s. 245 i n; J. Majka, *Socjologiczne aspekty kultu maryjnego w Polsce*, „*Colloquium Salutis*” 1970, s. 183 i n; S. Wójtowicz, *Implikacje duszpasterskie adhortacji maryjnej Pawła VI w odniesieniu do sanktuariów*, „*Homo Dei*” 1976, nr 1, s. 20-29.

3. WYMOGI I WALORY ORGANIZACYJNO-EWANGELIZACYJNE PIELGRZYMEK

Wymogi organizacyjne. W związku z powyższymi uwagami, wyłania się kilka kwestii natury praktycznej. Sprawdzona w życiu Kościoła i wiernych rola pielgrzymki i sanktuarium nakazuje traktować je jako trwałe i nieodłączny element ewangelizacji, w tym także parafialnej. W przygotowawczym zapoznawaniu uczestników z ideami, celami oraz rolą pątnictwa, najdogodniejsze momenty stanowią: treści liturgii, homilie i katechezy; organizatorzy i uczestnicy pielgrzymek. Dla przykładu - parafialną organizację pielgrzymki najlepiej zogniskować wokół corocznych świąt oraz uroczystości religijno-kościelnych, które określają: wystarczająco ważną okoliczność; zwyczaj lokalny; kategorie uczestniczących; tradycje w wyborze sanktuarium i tras wędrowania; forma i realizacyjna oprawa; ustalona i kompetentna kadra animacyjno-organizacyjna; okalające akcję - służba duszpasterska oraz zwyczajny bądź specjalny aktyw apostołski lub składający się z członków określonej wspólnoty religijno-kościelnej¹¹. Istnieje stała potrzeba profilowania pielgrzymki pod kątem: długości jej trwania, doboru terminu, trasy i programu; określenia celu, kategorii i ilości uczestników. To co stanowi naturalne podłoże sukcesu ewangelizacyjnego pątnictwa, osiągnięcia w zakresie: dynamiki więzi interpersonalnych pomiędzy uczestnikami, efektywności reguł grupowego kierownictwa i zarządzania, itp., dopuszczają w zespole określoną ilość osób dobieraną według kryteriów: wieku, płci, struk-

tury społeczno-zawodowej, upodobań, zaangażowania w apostołacie parafialnym lub w ruchach parafialnych, itp. Ponadto - aby pewna zbiorowość ludzka mogła ukonstytuować się we wspólnotę, musi osiągnąć określone wartości przeżyciowo oraz doświadczenia, które wyniosła z poprzednich pielgrzymek, z grupowych form ewangelizacji, itp.

Oddzielny temat stanowi odpowiedni dobór kierowników i animatorów grupy pielgrzymkowej; obok umiejętności realizacji założeń programowych - powinni odznaczać się oni cnotami moralno-społecznymi, organizatorskimi dyspozycjami i umiejętnościami praktycznymi, które wzbogacą doświadczenia pątnictwa. Wszelkie niedociągnięcia, przypadkowa spontaniczność, pośpiech, brak oglądu całości, mogą marnować szanse tej ewangelizacji. Nieporozumieniem jest organizowanie pielgrzymki bez odpowiedniego personelu odpowiedzialnego za grupę, pozostawianie pątników własnemu losowi, pozbawianie zainteresowania, kierownictwa i opieki podczas i po zakończeniu wyprawy, itd. Nawet najbardziej zwyczajna postać pielgrzymki winna zakładać wymienione kryteria organizacyjno-ideowe i personalne. Jeśli jednej parafii trudniej jest temu wymogowi sprostać, należy w tym celu połączyć wysiłki organizacyjno-ewangelizacyjne kilku parafii czy nawet całego dekanatu. Najprostszą nobilitacją pątnictwa w parafii będzie zaprezentowanie konkretnej grupy oraz pozwolenie jej na podzielenie się swoimi doświadczeniami wraz z komentarzem duszpasterskim: w czasie najbliższej liturgii niedzielnej, katechez i różnych

¹¹ Por. R. Jusiak, *Refleksje o pielgrzymkach w Polsce*, „Homo Dei” 1977, nr 3, s. 204 - 211; E. Walewander, *Znaczenie pielgrzymki w życiu religijnym katolików*, „Rozporządzenia Urzędowe Łomżyńskiej Kurii Diecezjalnej” 1983, nr 2, s.73-79.

akcji apostołskich, podczas uroczystości lokalnych, przed radami duszpasterskimi i parafialnymi, itp.

Walory ewangelizacyjne. Z powyższą refleksją wiążą się *dwie sprawy*. Pierwsza wskazuje na założenia ideowe pielgrzymki, które wymagają nakreślenia jasnego i stosownego do konkretnej sytuacji programu. Program taki stanowi: odpowiednie czynności liturgiczne, tj. modlitwy, msze święte, akty pokutno-dziękczynne, błagania o łaski; świadectwa uczestników grupy na temat doświadczeń religijnych, jakie wystąpią na etapach wędrówki dzięki przeprowadzonym rewizjom życia, rachunkom sumienia i refleksjom duchowym, które powodują przemianę wewnętrzną; podejmowanie moralnych postanowień i aktów pogłębiania wiary w wymiarze konsekwencyjno - wspólnotowym. Ułatwią to cykle praktyk obowiązkowych, katechez i homilii, zabiegi ewangelizacyjne typu formacyjnego, przeżyciowo - grupowego i apostołskiego. W programie winny znaleźć się doświadczenia dotyczące uniwersalności Kościoła, osławiające pątników z ekumenią duchową jako podstawą do zdrowego ujmowania jedności w ogóle. Może nadarzy się okazja do wprowadzania uczestników w nurt przeżyć duchowych, stanów uniesień określanych mianem namiastek wzruszeń mistycznych; udzielą się one wtedy uczestnikom w najwłaściwszym momencie, bowiem w niecodziennym kontekście wędrówki jakże różnym od „zahukanej” codzienności pełnej stresów, kłopotów oraz szeregu niespełnionych „pragnień”, jakie wynoszą wierni z macierzystych parafii¹². Druga

sprawa to właściwa wobec grupy organizacja posługi ewangelizacyjnej w samym sanktuarium. Cennym wówczas staje się stworzenie konstruktywnego kontaktu z miejscowymi opiekunami - kustoszami, z którymi należy nawiązać ścisły kontakt, zwłaszcza skorelować z ich propozycjami dotychczasowy program pielgrzymki w ten sposób, aby powstał zwarty - od strony programowej i praktycznej - system w czasie pobytu pątników w miejscu świętym. System ten winien zadziałać na bazie parafialnego, z którego pochodzą wędrowcy. Wtedy kontynuując lub opierając się na nim, można będzie: 1 - rozwinąć posługę sanktuaryjną; 2 - organizować kolejne pielgrzymki lokalne i szybko nawiązywać współpracę z opiekunami miejsc świętych; 3 - opracowywać i gromadzić konkretne programy oraz odpowiednie materiały instruktażowe; 4 - rozwijać cykliczne szkolenia i specjalistyczne formacje animatorów, instruktorów, zespołów świeckich; 5 - wzbogacać odwiedzane sanktuaria we właściwe środki programowe i pomoce, które posłużą w posługiwaniu innym pątnikom; 4 - stworzyć stałą sieć informacyjno-koordynacyjną na linii parafia-sanktuarium przez powoływanie struktur pomocniczych, które wesprą w organizowaniu kolejnych pielgrzymek duszpasterstwo, aktyw parafialny świeckich i kustoszy; 5 - wypracowywać nowe inicjatywy ewangelizacyjne na przyszłość we wzajemnej współpracy duszpasterstwa i apostołatu parafialnego z opiekunami sanktuariów. Zresztą dotychczasowy ruch pielgrzymkowy dostarcza już wiele doświadczeń i osiągnięć w celu

¹² Por. D. Szczerba, *Praktyczny leksykon modlitwy*, Kraków 2006, s. 215-217; W. Stinissen, *Wędrówka wewnętrzna śladem św. Teresy z Avili*, Poznań 2001, s. 281 i n.; W. K. Kustenmacher, *Luksus według Jezusa. Sztuka prawdziwie rozrzućnego życia*, Poznań 2009, s. 94 i n.

wyodrębnienia takiegoż ponad parafialnego systemu; przysłużyć się może do tego istniejąca w Polsce sieć sanktuariów, bogate tradycje pątnicze oraz powstające centra kultu religijnego, np. z nowoczesną bazą informatyczną, zapleczem lokalowo-gastronomicznym, komunikacyjnym, itp. Ponieważ istnieją w kraju diecezje lub regiony o słabszej tradycji pątnictwa lub małej ilości sanktuariów, stąd ów system mógłby wyrównywać - w skali ogólnopolskiej - istniejące dysproporcje poprzez stworzenie organizacyjno-ewangelizacyjnej bazy danych, zarówno dla parafii i sanktuariów; wówczas ubogaciłoby się ją doświadczeniami pątnictwa do znanych na świecie sanktuariów /Fatima, Lourdes, Rzym, Ziemia Święta.../¹³.

Przede wszystkim - organizacja i programy pielgrzymek winny służyć nadrzędnemu celowi ewangelizacyjnemu, tj. uświęcająco-zbawczemu; tej naczelnej maksymie należy podporządkować bezwzględnie całe dzieło pątniczo - sanktuaryjne. Pielgrzymki jako drogi do Boga, zaś sanktuaria jako miejsca spotkania z Nim, są „zapowiedzią niebieskiej ojczyzny”; dlatego winny odzwierciedlać ideę pielgrzymstwa Kościoła do

Boga, ukazywać je w określonym kontekście przestrzenno-czasowym. Aczkolwiek trud wędrowania zastąpią dziś wygodne środki komunikacji i cały szereg usług, jednak musi wystąpić w nim idea „dramatu odkupienia i potępienia”. W związku z tym, religijne elementy pielgrzymek pozostaną narzędziem i znakiem wyrażania idei wędrowki człowieka do Pana, szczególnej obecności Boga w człowieku oraz jego odpowiedzi w miłości, którą odwzajemni on na Boże wezwanie jako „homo viator”. Stąd sens pielgrzymstwa chrześcijan najlepiej wyrażają: postawa miłości, nadziei i ufności człowieka w niebieską ojczyznę, modlitwa wspólnotowa, pokutno-dziękczynne akty i ekspiacje, preradzająca się w konkretne czyny radości i prospołeczne zachowania. W postawie pielgrzyma zawierać się będą pragnienia i postanowienia wyniesione z sanktuarium: patrzenie na prozę życia i ocena jej przez pryzmat nadprzyrodzonej wiary, śmiały przekaz otoczeniu prawd Ewangelii, wytrwałe naśladowanie Chrystusa i Maryi oraz realizacja praktycznej miłości i miłosierdzia Bożego¹⁴.

Zadania parafii - a oto analogiczne do wskazań duszpasterstwa turystyczne-

¹³ Istnieje obecnie w Polsce ponad dwa tysiące sanktuariów, w tym około pięćset to sanktuaria pielgrzymkowe, a ponad czterysta to ośrodki kultu maryjnego. Jest ponad sto sześćdziesiąt ośrodków regionalnych, a około trzysta czterdzieści to ośrodki o znaczeniu lokalnym. Trzy ośrodki mają zasięg międzynarodowy (Jasna Góra, Niepokalanów oraz groby J. Popiełuszki i S. Wyszyńskiego w Warszawie), zaś siedem ośrodków ma zasięg krajowy (Piekary Śląskie, Kalwaria Zebrzydowska, Góra Świętej Anny, Licheń, Gniezno, Kraków, Oświęcim - M. Kolbe). Oblicza się, że rocznie pielgrzymuje ponad osiem milionów osób w Polsce, zwłaszcza na Jasną Górę, do której wędruje około 70% mieszkańców wsi i miast (do czterech milionów rocznie): zob. J. Baniak, *dz. cyt.*, s.290; por. R. Marcinek, *Duszpasterstwo pielgrzymkowe*, „Homo Dei” 1986, nr 2, s. 125-128; S. Wójcik, *Duszpasterstwo w miejscach pielgrzymkowych*, „Homo Dei” 1976, nr 1, s. 29 i n.

¹⁴ Por. Cz. Krakowiak, *Liturgia i pobożność ludowa w świetle „Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii”*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 2005, z. 8, s. 47 i n; tenże, *Sanktuaria i pielgrzymki*, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 2010, nr 1, s. 23-34; W. Pałęcki, *dz. cyt.*, k. 1059; W. Przygoda, *Duszpasterstwo w sanktuarium maryjnym*, W: *Duszpasterstwo specjalne*, Lublin 1998, s. 369-388.

go - niektóre cenne i płodne inicjatywy, które podejmą konkretnie same parafie. **1/** Trzeba rozwijać z dziećmi i młodzieżą, z potencjalnymi i aktywnymi pątnikami, *katechezy* na temat pielgrzymek i sanktuariów; winny one przypominać stałą obecność i działanie Boga w człowieku, które ukazuje Jego miłość do stworzenia oraz oznajmia przyszłą chwałę w Niebie. Taką wówczas będzie katecheza na temat pielgrzymki jako znaku relacji z Bogiem, wyrażaniem chwały; ubogacą je towarzyszące liturgie i sakramenty. Wówczas można upowszechnić środki nadprzyrodzone, które szczególnie uobecniają i kształtują pokutno-dziękczynny charakter ewangelizacji. Przy wsparciu Eucharystii oraz stałych praktyk pobożności takich jak: Anioł Pański, Różaniec, litanie i nowenny, wspólne śpiewy, konferencje i rozważania, można wyrażać w katechezach i utrwalać na etapie przygotowań oraz odbywania pielgrzymki obecność i działanie Łaski Bożej. **2/** Należałoby podjąć w parafii stosowne działanie wobec tych *grup*, które mogą być ofiarami splotu, fałszywie pojętej idei pielgrzymowania poprzez zrównanie jej ze świeckimi imprezami turystycznymi. Wartości religijne i funkcje ewangelizacyjne, które winny zawierać idee i programy proponowane przez duchownych i świeckich animatorów oraz wszelkie pomoce pielgrzymkowe powinny wskazywać na świętą rangę i uświęcającą rolę podejmowanych wówczas zadań przygotowawczych oraz popielgrzymkowych. Niezależnie od tego, jakie jest całe „naturalne wyposażenie” pątników, pielgrzymki powinny rozwi-

jać przede wszystkim wiarę człowieka we wszystkich jej wymiarach. Wachlarz wykorzystanych wówczas form i metod można uzupełniać wciąż nowymi, stosownymi do celu nadrzędnego, tj. dobra religijnego pątników i ewangelizacyjnego parafii, które zakłada „kontekst naturalny” w postaci sprawnej organizacji, bezpieczeństwa, osobistej i zbiorowej satysfakcji uczestników, itp. **3/** W związku z powyższym - należy popierać i ożywiać w parafiach działalność *zespołów* apostołskich oraz *grup* religijno-kościelnych, które szczególnie poświęcają się osobom wędrującym, turystom i wczasowiczom, także wtedy, gdy owe gremia nie są aktywne na terenie danej parafii¹⁵. **4/** Cennym przedsięwzięciem byłoby uformować *stałą grupę* świeckich, która będzie analizowała, diagnozowała oraz przedkładała duszpasterstwu i apostołskim gremiom sprawozdania dotyczące - w szerokim rozumieniu tego słowa - postulatów i zadań pielgrzymkowo - sanktuaryjnych. **5/** W parafiach i regionach posiadających tradycje pątnictwa, posługa ewangelizacyjna winna być *dostosowana* do potrzeb grup pielgrzymów tak, aby sprzyjała: nawiązywaniu międzyosobowych kontaktów, celebrowaniu aktów wiary, osobistej modlitwie oraz rozwojowi braterskiej miłości. **6/** Należy aktualizować w parafiach *informacje* o posługach, formach, planach organizacji pielgrzymek z dużym wyprzedzeniem czasowym po to, aby gruntownie do nich przygotować się. Zresztą taka postać ewangelizacji jest doskonałą okazją, by cała parafia odkryła, że jest Pielgrzymem w przestrzeni i czasie;

¹⁵ Zob. Jan Paweł II, *Przemówienie do Kongregacji ds. Duchowieństwa /20.10. 1984/, s.6 (msp); Kongregacja ds. Duchowieństwa, Wskazania ogólne dla duszpasterstwa turystycznego, 30.04.1969, AAS 61 /1969/, 35.*

jako cząstka Kościoła podąża drogą wytyczoną przez przykład swego Mistrza i Pana oraz uczy człowieka odkrywania jego prawdziwego powołania. Wtedy parafianie doświadczając głębokiego niepokoju „homo viator”, ujawnią pragnienie nowych horyzontów i utwierdzą się w głębokiej prawdzie, że można osiągać cel swej wspólnej wędrówki tylko w nieskończoności Boga¹⁶.

4. WNIOSKI KOŃCOWE

Przed wszystkim - wysiłki Kościoła w Polsce winny zmierzać do wzbogacania nowymi z zakresu typów i form pątnictwa oraz ożywienia ewangelizacji w ogóle. Akcja ta domaga się stworzenia metodyczno-koordynacyjnych centrów, w których powstaną odpowiednie programy i pomoce, gdzie przygotuje się kadry animatorów świeckich i duchownych. Takie ośrodki diecezjalno-dekanalne koordynujące z sanktuariami swoje działania, doskonaliby - przy czynnym współdziałaniu społeczności pątniczej - ramy organizacyjno-programowe akcji, opracowywały grafiki propozycji pielgrzymkowych na najbliższe miesiące, podawały do wglądu ich formy modelowe, itd. Jednakże u źródeł

tej ewangelizacji na skalę diecezji, które posiadają długą tradycję w krzewieniu idei patriotyczno-chrześcijańskich, zawiera się odpowiednia praca przygotowawczo-formacyjna. Należy więc akcję zsynchronizować z aktualną ofertą w postaci instruktażowego przewodnika po sanktuariach. Znając taką ofertę, organizatorzy parafialni powinni - dla dobra dzieła - uwzględnić ją w swoich planach organizacyjno-realizacyjnych¹⁷.

Niewątpliwie w historii Polski pełniły pielgrzymki ważką rolę społeczno-kościelną i odrodzeniową¹⁸. Będąc podstawą do kształtowania określonych postaw wiary i duchowego oblicza parafii, stają się siłą rozwojową do osiągnięcia jej aktualnych zamierzeń i zadań ewangelizacyjnych. W skład tego dzieła winien wejść dotychczasowy dorobek pątnictwa, który należy rozwijać o nowe doświadczenia - przy współdziałaniu szerokich grup zainteresowanych, z ubogacającymi je posługami różnych liturgii, katechez, misji i rekolekcji. Fakt ten uświadamia każdej parafii stałą potrzebę o tym, że taka ewangelizacja wymaga dalszej akcji popielgrzymkowej, która zorganizowana na stałe stanowi nieodłączny element całej jej

¹⁶ Zob. KDK 45; Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, *Pielgrzymka w Wielkim Jubileuszu Roku (25.04.1988)*, W: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów*, s. 63-65, 175-178. Cenne sugestie pastoralne na temat ewangelizacji pielgrzymkowej podaje np.: M. Ostrowski, *Pielgrzymka*, W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, Lublin 2006, s.604-605; natomiast - sanktuaryjnej W. Przygoda, *Sanktuarium*, W: *Tamże*, s.770-772.

¹⁷ Zob. Adhortacja Apostolska Pawła VI, *O należytych kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny*, „Miesięcznik Diecezjalny Gdański” 1974, nr 9-11, s. 183 i n; por. A. Lepa, *Wartości wychowawcze kultu maryjnego*, „Wiadomości Diecezjalne Łódzkie” 1975, nr 5-6, s. 133-140; B. Pylak, *Ruchy maryjne w Polsce*, „Jasna Góra” 1985, nr 8, s. 11-20 i nr 9, s. 35-44.

¹⁸ Por. J. Baniak, *dz.cyt.*, s.290; M. Ziółkowski, *Sanktuaria i pielgrzymki w Polsce*, W: *Kościół katolicki w Polsce 1919-1990: Rocznik statystyczny*. Red. L. Adamczuk, W. Zdaniewicz, Warszawa 1991; *Ośrodki kultu religijnego w Polsce*. Oprac. G. Jordan, G. Gawlewicz, Warszawa 1987; A. Jackowski, *Zarys geografii pielgrzymek*, Kraków 1991; W. Zaleski, *Sanktuaria polskie. Katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i świętych Pańskich*, Warszawa 1988...

misji. Wówczas takie dzieło nabędzie znamion sensowności i wiarygodności ewangelizacyjnej¹⁹.

Wychodząc z myślą w przyszłość, akcja ta winna rozwijać się etapami, w których zwracają szczególną uwagę: przygotowanie możliwie szerokich i odpowiedzialnych gremiów religijno-kościelnych i apostołskich; okres popielgrzymkowy. Koncentracja uwagi na te struktury oraz na dalszą popielgrzymkową pracę w parafii, zwłaszcza otwartość na nowe, organizacyjno-ewangelizacyjne rozwiązania oraz - kręgi potencjalnych uczestników, mogą zrodzić nie tylko dalsze pomysły, lecz uczyć wiernych - poczynając od dzielenia się uprawieniami i zobowiązaniami - partnerstwa i współpracy. Zresztą taka postać działania oraz wspólnego wędrowania w trudzie jest wyjątkową okazją integracyjną, uczenia odpowiedzialności oraz zdobywania i utrwalania ważnych dla ewangelizacji parafialnej efektów²⁰. Etap przygotowawczy i popielgrzymkowy, tj. pierwszy i finalny, winny stawać się przyczynkiem do: nawiązywania przez wiernych więzi z tradycją swego regionu /miejscowe kaplice, obrazy, figury, relikwie, stacje procesji..../; rozbudzać uczucia patriotyczne i wspólnotę odpowiedzialność za miejscowe mienie

i kulturę materialną. W tym pielęgnowaniu i rozwijaniu kulturowo-religijnej tożsamości oraz jedności społeczności lokalnych - zwłaszcza w obliczu obecnych procesów unifikacyjnych, postępu konsumpcjonizmu i dechrystianizacji - znaczącą rolę odgrywają lokalne sanktuaria, obrazy i kaplice, miejsca czci tradycji, kultura regionalna i ludowa twórczość artystyczna. Cenne pomysły i inicjatywy pątników mogą z czasem stawać się zwyczajną postacią ich życia i zaangażowania religijno-kościelnego w parafii, stworzyć dla duchownych i świeckich możliwości działania na nowych obszarach ewangelizacji²¹.

STRESZCZENIE

Każda pielgrzymka stanowi dla parafii istotne wydarzenie ewangelizacyjne. Dlatego powinna być dokładnie zaplanowana a jej uczestnicy zapoznani z założeniami i samym przebiegiem, zwłaszcza z ewentualnymi trudnościami konkretnej wyprawy. Z tego względu stanowi ona nie tylko jednorazowe wydarzenie, lecz „wizytówkę” dla akcji późniejszych. Ażeby pielgrzymka nie pozostała pewną formą turystyki, lecz zachętą ewangelizacyjną na przyszłość, muszą tutaj odegrać ważną rolę: organizatorzy i animatorzy grup, styl kierowa-

¹⁹ Zwracają uwagę formy, metody i techniki wypracowane przez współczesne nauki społeczne, które wykorzystywać można w: duszpasterstwie, poradnictwie specjalnym, w grupach religijno-kościelnych. Zyskują one uznanie w polskim Kościele. Zob. Cz. Czapow, *Wychowanie resocjalizujące. Elementy metodyki i diagnostyki*, Warszawa 1978, s. 208-355; *Handbuch der Seelsorge*. Hrsg. I. Beker u an., Berlin 1983; V. Schurr, *Seelsorge*, W: *Sacramentum Mundi. Theologisches Lexikon für die Praxis*. Bd. 4, Freiburg im Br. 1964, s. 250-264.

²⁰ Por. A. Balcerzak, *Pielgrzymka, czyli być w drodze*, „W Drodze” 1978, nr 6, s. 11-15; H. Bortnowska, *Medytacja o pielgrzymowaniu*, „Znak” 1982, nr 336, s. 1348-1364; J. Góra, *Dopokąd idę*, Poznań 1983.

²¹ Por. E. Ferenc-Szydełkowa, *Rok polski a polskie tradycje*, Poznań 1988; Z. Kossak, *Rok polski*, Warszawa 1974; *Kultura dnia codziennego i świątecznego w rodzinie*. Red. L. Dyczewski, D. Wadowski, Lublin 1988; *Kultura w kręgu wartości*. Red. L. Dyczewski, Lublin 2001, s. 230 i n.; J. Śliwański, *Słownik informacyjny zwyczajów polskiego roku obrzędowo-kościelnego*, Paryż 1976...

nia, ogólna kultura i klimat wydarzenia, głównie - wola czynienia z pątników braterskiej wspólnoty wiary. Koniecznymi w krzewieniu ruchu będą także: nowe pomysły organizacyjne i programowe, które - zgodnie z zasadą „wierności Bogu i człowiekowi”- uwzględnią naturalne i religijne wymogi akcji; odgórnie założone oraz urzeczywistniane we wspólnym trudzie wędrowania idee miłości, jedności i pokoju. Dlatego istotnym jest postulat stworzenia centralnego planu koordynacji dzieła na linii parafia – sanktuarium oraz - powiązania w zwarty system organizacyjny i funkcjonalny jego dekanalno-diecezjalnych struktur. Dla realizacji swojej misji, ośrodki takie czerpać będą inicjatywy i środki od parafii i gremiów pątnicznych w celu: 1 – utworzenia możliwie optymalnej posługi katechetycznej, liturgiczno-sakramentalnej i diakonijnej; 2 – harmonizowania ich działań z poczynaniami parafii w ten sposób, aby w czasie odbywania pielgrzymki, tj. od czasu wyjścia z parafii, stanowiły jeden krwioobieg. Oznacza to, iż zarówno wędrowcy oraz pozostający w parafii winni interesować się sobą nawzajem oraz wspierać się duchowo w: modłach, intencjach trwającej pielgrzymki podczas mszy i nabożeństw, przekazywanych sobie drogą elektroniczną błogosławieństwach, doświadczeniach, słowach otuchy, itp.

Reasumując - uchwycenie różnych gremiów pątnicznych oraz włączanie ich w różne inicjatywy ewangelizacyjne w czasie pielgrzymek, zwłaszcza po ich zakończeniu na terenie parafii, może stać się doskonałą sposobnością do rozwoju wiary, a co najważniejsze

- zradzać cenny dialog, współpracę i współodpowiedzialność. Nie od dzisiaj z popielgrzymkową pracą oraz ich pątnicznym aktywem wiąże się nadzieje, że z czasem przekształcą się w zwyczajny front parafialno-diecezjalnej ewangelizacji²². Może więc urzeczywistnić się ta prawda: zaspokajając swoje oczekiwania poprzez głębokie poszukiwania nowych ludzi i kultury terenów, rozwiną w sobie parafianie osobowe i grupowe uzdolnienia oraz doświadczą bogatych przeżyć religijnych. Wspólne wysiłki parafii, ich rodzin i ugrupowań, wokół idei pątnictwa, ujawnić też mogą wyjątkowe doświadczenia spotkania Boga i Kościoła. W sprzyjających wówczas okolicznościach duchowych przeżyć, pośród piękna natury i obyczajów innych ludzi, doznają pątnicy szczególnego spotkania z Stwórcą, co za św. Augustynem można wyrazić: *Stworzyłeś nas dla siebie Panie i niespokojne jest nasze serce, dopóki nie spocznie w Tobie*²³.

SUMMARY

About evangelization through pilgrimage in the parish.

Each pilgrimage is an important evangelization event for the parish. Therefore, it should be carefully planned and its participants should be familiar with the guidelines and the agenda, especially about the potential difficulties of a particular trip. For this reason, it is not only a one-time event, but a “showcase” for later actions. Lest a pilgrimage become some form of tourism, but the evangelizing incentive for the future, the following factors must play an important role: the organizers and group animators, management style, the overall cul-

²² Por. Z. Narecki, *Duszpasterstwo zwyczajne w parafii a urzeczywistnianie Kościoła*, s. 548-556.

²³ Św. Augustyn, *Wyznania*. Ks.1, Kraków 1990, ak.1.

ture and atmosphere, and, above all, the fraternal community of faith among the pilgrims. To promote the movement we need new organizational and programmatic ideas that take into account the natural and religious requirements of an action according to the principle of "fidelity to God and man". We also need ideas of love, unity and peace that are centrally programmed and implemented in the common hardship of wandering. Hence, it is important to demand the formation of a central coordination programme between the parish and the sanctuary and to combine its deanery-diocesan instances in a compact organizational and functional system. In order to achieve their mission, these centers will draw the initiatives from the parishes and pilgrimage bodies. These include: 1. creating the most optimal catechetical, liturgical, sacramental and diaconal service, 2. harmonizing their actions with the actions of the parish in such a way that during the pilgrimage, i.e. beyond the parish, they would constitute one system. This means that both the pilgrims and those remaining in the parish should be concerned about each other and support each other spiritually by: prayers, masses for the inten-

tion of the current pilgrimage, messages with blessings, words of experience and encouragement, etc.

To sum up, gathering pilgrimage groups and involving them in various initiatives of evangelization during the pilgrimage and especially afterwards in the parish, can become the perfect opportunity for the development of faith, and, what is important, give rise to valuable dialogue, cooperation and shared responsibility. For a long time we have hoped that after-pilgrimage action and its apostolic good would create an ordinary front of parish-diocesan evangelization. The following scenario may become reality: parishioners, while satisfying their pilgrimage needs, meeting new people and visiting new places, could develop personal and social abilities and gain religious experience. The joint efforts of the parish to promote pilgrimage, can also reveal the unique experience of God coming into contact with the Church. For in favorable circumstances of spiritual experience, among the beauty of nature and customs of other people, pilgrims go through spiritual rebirth and feel the joy of divine filiation.

Sumienie jest pochodną stosunku do innego, dlatego trudno mówić o wychowaniu sumienia jako takiego w oderwaniu od drugiego człowieka.

(Ryszard Kapuściński)